

доказуванню у відповідність до ст. 91 КПК України, що є підставою для закінчення досудового слідства.

Однак, дискусійним залишається твердження про вузький сенс поняття розкриття злочинів, пов'язаних з отриманням інформації про вчинення розслідуваного злочину певною особою в слідчій ситуації, коли всі контрверсії перевірені і спростовані. Потрібно пам'ятати, що процес розкриття злочину представляє не тільки ланцюжок логічних умовиводів, але і процесуальну діяльність по збиранню, дослідженню та використанню доказів. Тому вважати злочин розкритим (навіть у криміналістичному або оперативно-розшуковому значенні), коли з'явилася запідозрена у вчиненні злочину особа, але не доведена його винність, не відомі інші суттєві обставини розслідуваної події, не можна. Представляється, що розуміння розкриття злочину в наукових дослідженнях і правозастосовчій практиці має бути єдиною.

З поняттям розкриття злочину, як завдання розслідування пов'язане і поняття розкриття злочинів, яка характеризує якісні параметри розслідування з урахуванням специфіки тих чи інших категорій злочинів, регіону, в якому вони відбуваються, місця, часу та інших умов, професійних якостей слідчого та оперативних працівників. Здається, що така оцінка роботи слідчих та інших правоохоронних органів повинна існувати і орієнтувати як практиків, так і науковців на відповідні проблеми в боротьбі зі злочинністю.

Таким чином, поняття розкриття злочину доцільно зберегти в наукових дослідженнях в галузі кримінального процесу, криміналістики та теорії оперативно-розшукової діяльності і використовувати його для характеристики результатів розслідування, методів і засобів пошуково-пізнавальної діяльності з виявлення обставин події злочину, встановлення, викриття і притягнення до відповідальності винних осіб.

Олександр Торбас
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального процесу

Відмова потерпілого від обвинувачення як підстава закриття кримінального провадження

З прийняттям Кримінального процесуального кодексу України 2012 року були внесені значні зміни до чинної моделі кримінального провадження. Були додані нові кримінальні процесуальні інститути, інші були змінені або взагалі усунені. Відповідно, певних оновлень зазнав також і інститут закінчення досудового розслідування, в тому числі і деякі підстави закриття кримінального провадження.

В п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК вказано, що підставою закриття кримінального провадження є відмова потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. У порівнянні КПК 1960 р. у КПК 2012 р. значно розширене коло правопорушень, досудове розслідування яких має починатись лише із заяви потерпілого і у випадку відмови потерпілого від обвинувачення таке провадження повинно закриватись. Також законодавець розподілив усі кримінальні правопорушення за групами, обмеживши коло осіб, які мають право подавати заяву в якості потерпілого. Збільшивши кількість правопорушень, які повинні розслідуватися в порядку приватного обвинувачення, законодавець спробував гуманізувати систему кримінального

провадження, чітко окресливши межу між шкодою, яка була завдана усьому суспільству та/чи державі, та шкодою, яка має приватний характер та стосується вузького кола осіб. В той же час, порівнюючи схожі положення старого КПК, деякі зміни вважаються сумнівними.

Так, згідно з ч. 3 ст. 27 КПК 1960 р. прокурор мав право порушувати справу у формі приватного обвинувачення і за відсутності скарги потерпілого. Відбувалось це у зв'язку із особливим громадським значенням злочину, чи коли потерпілий через свій безпорадний стан, залежність від обвинуваченого чи з інших причин не може захистити свої законні інтереси. В такому випадку, відповідно, відмова потерпілого від обвинувачення не була підставою для закриття кримінального провадження. Таким чином уповноважені посадови особи контролювали законність при порушенні та закритті кримінальної справи у формі приватного обвинувачення, в необхідних випадках втручаючись у цей процес.

Проте на даний момент такої можливості у прокурора немає, що може суттєво погіршити становище потерпілого, особливо в тому випадку, коли особа знаходиться в прямій залежності від підозрюваного та фактично позбавлена можливості самостійно вчиняти певні процесуальні дії. В даній ситуації ще більше дивує контроль за реалізацією зацікавленими особами своїх прав та інтересів зі сторони відповідних державних органів при примиренні підозрюваного з потерпілим у кримінальному провадженні у формі публічного обвинувачення. Так, при укладанні угоди про примирення суд повинен переконатися, що укладення угоди є добровільним (ч. 6 ст. 474 КПК), а у випадку порушення прав, свобод чи інтересів сторін, в тому числі потерпілого, він має право відмовити у затвердженні угоди (п. 3 ч. 7 ст. 474 КПК). Тож вбачається необхідним задля попередження можливих правопорушень внести відповідні зміни до Кодексу та дозволити прокурору у виключних випадках втручатися у кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення (за приклад можна взяти відповідні положення КПК 1960 р.).

Також виникають певні питання щодо співвідношення таких форм закінчення досудового розслідування, як закриття кримінального провадження у випадку відмови потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення та направлення до суду обвинувального акту разом із угодою про примирення. Як зазначає ч. 3 ст. 469 КПК, угода про примирення може бути укладена у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. В той же час варто наголосити, що чинний КПК чітко не передбачає обов'язкові умови, за яких угода про примирення може бути укладена. Ст. 471 КПК зазначає, що в такій угоді повинен бути зазначений розмір шкоди та порядок її відшкодування. Але підозрюваний (обвинувачений) у випадку досягнення згоди із потерпілим, може вчинити і інші дії, які не пов'язані із відшкодуванням шкоди, проте все одно являться достатніми для укладення та подальшого затвердження угоди. Поряд із цим також необхідно зауважити, що на суд не покладається обов'язок перевіряти дотримання прав підозрюваного саме в частині відшкодування шкоди. Отже можна дійти висновку, в деяких угодах про примирення відшкодування шкоди буде лише формальною складовою частиною. В такому випадку основною умовою застосування до підозрюваного (обвинуваченого) покарання, яке передбачене угодою, є сама воля потерпілого, тобто його формальна відмова від обвинувачення. Отже такі форми закінчення досудового розслідування, як закриття кримінального провадження за підстави, передбаченої п. 7 ч. 1 ст. 284 КПК та

направлення обвинувального акта до суду разом із підписаною угодою про примирення по суті являються вираженням двох різних наслідків за однієї і тієї самої умови – відмови підозрюваного від обвинувачення. Проте в першому випадку до особи, яка вчинила правопорушення, не буде застосовуватися покарання та особа не буде нести ніякі правові обмеження. Таким чином необхідно констатувати невизначеність подальшого порядку досудового розслідування у випадку відмови потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Слідчий може як закрити кримінальне провадження, так і проінформувати відповідних учасників кримінального провадження про можливість укладення угоди про примирення. В такому випадку подальший розвиток кримінального провадження повинен вирішувати потерпілий, який має дати слідчому чітку відповідь – чи прагне він притягнути підозрюваного до кримінальної відповідальності. Однак також варто наголосити, що відмова потерпілого від обвинувачення являється безумовною підставою для закриття кримінального провадження (ч. 4 ст. 26 КПК), а отже фактично слідчому надається право проігнорувати укладання угоди у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення та закрити кримінальне провадження (незважаючи на думку потерпілого щодо призначення до підозрюваного певного покарання).

Отже можна зробити висновок, що в даному випадку права регламентація процедури закриття кримінального провадження потребує удосконалення на законодавчому рівні. Крім того, існує сенс повернути можливість прокурору починати кримінальне провадження без заяви потерпілого, тим самим покращивши процесуальне становище суб'єктів кримінального процесу.

Сергій Шульгін

*Харківський національний університет
внутрішніх справ,*

здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін

Юридична сутність процесуального рішення у вигляді повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення

З прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) змінився підхід до інституту притягнення особи до кримінальної відповідальності. Якщо за КПК 1960 року вказана стадія кримінального процесу починалась з моменту притягнення особи в якості обвинуваченого, то за чинним КПК вона починається з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення.

Незважаючи на майже на трирічний строк дії КПК у ньому залишається багато спірних питань як серед науковців та і практиків, зокрема не вирішеним лишається підхід до визначення юридичної сутності повідомлення про підозру та його місця у системі процесуальних рішень прокурора, слідчого на стадії досудового розслідування.

Дослідженню проблем інституту повідомлення про підозру свої наукові праці присвятили Ю. Алєнін, Є. Воротинцев, І. Гловюк, В. Гринюк, І. Івасюк, А. Туманянц, Н. Черняк, які повідомлення про підозру досліджували у комплексі з усіма його складовими, а його сутність як процесуального рішення на досудовому розслідуванні лишається недослідженим.